HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שנאמר [1]פעלתי השמיני (א) וכתיב כי ברכו אלהים [2]כל אלה [מבני] (ל) עובד אדום המה ובניהם ואחיהם (אנשי) [איש] חיל בכח לעבדה ששים ושנים לעובד אדום אמר ר' אבין הלוי °(א)כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו מדרבה ורב יוסף (ב)דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא (ג)שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם (ד)שהכל צריכין למרי חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא: ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב [3]יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה: ואמר רבי אבין הלוי °כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר [4]ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה: (ה)ואמר רבי אבין הלוי (ו)הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה [5]לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום [6]לך בשלום הלך ונתלה: ואמר רבי אבין הלוי (ז) הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר [7]ואתה תבא אל אבותיך בשלום: אמר רבי לוי בר חייא (ח)היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה (ט)זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר [8]ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב (ט)תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון: (י)אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [9]וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך [10]שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול [11]יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך [12]למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך [13]למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך [14]ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות

שנאמר פעלתי השמיני. בני עובד אדום קא חשיב בדברי הימים וקא חשיב תמניא והיא תשיעית כל אחת ילדה ששה הם חמשים וארבע הוסיף עליהם שמונה בניו הראשונים הרי ששים ושנים לעובד אדום: **הדוחק את השעה.** כגון אבשלום שבקש למלוך בחזקה: **אצטריכא להו שעתא.** להיות אחד מהם ראש ישיבה: **אצטריכא להו** גרסי'. הוצרכו להם חכמים: **סיני.** היו קורין לרב יוסף שהיה בקי בברייתות הרבה: **עוקר הרים.** לרבה בר נחמני שהיה מחודד יותר בפלפול: **למרי חטיא.** למי שקבץ תבואה למכור כלומר למי שקבץ שמועות: **דאמרי ליה כלדאי.** לרב יוסף: **מלכת תרתין שנין.** אמר אם אמלוך תחלה אמות לסוף שנתים ונדחה מפני השעה ולא אבה למלוך והשעה עמדה לו שלא הפסיד שנותיו בכך: **אומנא לביתיה לא קרא.** לא נהג כל אותן השנים שום צד שררה וכשהיה צריך להקיז דם היה הולך לבית הרופא ולא היה שולח לבא אליו: **שיאחז בעובי הקורה.** אם בא לטלטלה ממקום למקום לתתה בבנין. כלומר יעקב שכל הבנים שלו וטרח בגידולם יבקש עליהם רחמים: **הנפטר מן המת.** כשהיו מוליכים ארונות ממקום למקום לקבורה היו מלוים אותו מעיר לעיר וחוזרים אלו ואחרים מלוים אותו משם והלאה והחוזרים קרי נפטרים נוטלין רשות להפטר ממנו: **אין להם מנוחה.** מישיבה לישיבה וממדרש למדרש:

הדרן עלך הרואה

וסליקא לה מסכת ברכות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

(כ) הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לָא נִתְנְשֵׁי מִינָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְלָא תִתְנְשֵׁי מִינָן לָא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. (ל) חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחַאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבַי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לִדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת כֵּן תְּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוַּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאֲתָבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מָאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

מסורת הש"ם

(א) [ערובין יג:], (ב) עירובין ל., (ג) [מ"ק יב.] הוריות יד., (ד) [ב"ב קמה:], (ה) [מ"ק כט. ע"ש], (ו) מג"א סי' ק"י סקט"ו, (ז) [רמב"ם פ"ד מהל' אבל ה"ד], (ח) [מ"ק כט. ע"ש], (ט) שם, (י) יבמות קכב: נזיר סו: תמיד לב: כריתו' כח:, (כ) [פי' הגון על זה תמצא בס' החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג], (ל) [בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בס' יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו], (מ) [נראה שתיבת ע"א הוא ט"ס],

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנאמר פעולתי השמיני כי ברכו אלהים וכתיב כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם:

גליון הש"ם

גמ' כל הדוחק את השעה. מג"א רסי' קנו ע"אמ): שם כל הנהנה מסעודה מג"א סוף סי' קנו ורס"י תקס"ח סק"ה:

מוסף רש"י

כל הדוחק את השעה. מתיגע להעשיר ולהתגדל ורואה שאינו מצליח, ואף על פי כן חוזר והולך למרחקים ומכניס עצמו לגבוהות (ערובין יג:). **וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו.** ובערובין שם: שעה עומדת לו, לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה מצלחת (שם). **סיני.** שהיה בקי במשניות ובברייתות (ערובין ל.) מי ששנה משנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מהר סיני (הוריות יד.) סדורות מפיו כנתינתן מהר סיני ששמען מרבו אבל לא היה מפולפל כרבה (רש"י בע"י). **עוקר הרים.** דחריף ומפולפל בתורה אע"פ שאין משנה וברייתא סדורין לו כל כך (הוריות שם). **שהכל צריכין למרי חטיא.** כלומר רב יוסף הוא מרי חטיא, שמשנה וברייתא סדורין לו מפי השמועה כנתינתן מהר סיני, דמשנה וברייתא אבוהון דהלכתא (שם). **כלדאי.** חוזים בכוכבים (כת"י). **מלך רבה עשרין ותרתי שנין.** ומת וישב רב יוסף בראש (כתובות מב:). **אפילו אומנא לביתיה לא קרא.** שלא רצה לנהוג שררה בעצמו כל אותן השנים שמלך רבה אפילו בהאי שררותא, שלא רצה להביא שום אומן לתוך ביתו, אלא כשהיה רוצה להקיז דם היה האומן על לביתיה דרבה ושם היה מקיז, ואית דגרסי שלא רצה לנהוג שררות בעצמו כל אותן שנים שמלך רבה, כלומר שלא היה לו פנאי להקיז עצמו אלא היה עוסק כל שעה בתורה לפני רבה (הוריות יד.). **בעביה של קורה.** אם בא לטלטלה ממקום למקום או לתתה בבנין שיהא נושא רוב משוי הקורה, הכי נמי יעקב אבינו הוא בעל הקורה, שסבל עול גידול בנים מרבה בתפילות ואמטול הכי כתיב ישגבך שם אלהי יעקב, בזכות יעקב שעליו הדבר תלוי לזכות את ישראל (רש"י בע"י). **ילכו מחיל אל חיל.** שילכו מבית המדרש לבית הכנסת ומבית הכנסת לבית המדרש, אחר יראה אל אלהים בציון (מו"ק כט.) ענין אחר ילכו מחיל אל חיל, דמשמע משום דילכו מבית הכנסת, אל חיל דבית המדרש, לפיכך זוכין שיראה אל אלהים בציון (רש"י בע"י).

הדרן עלך מסכת ברכות

רבינו חננאל

... ועוד אמר ר' אבון כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו, [מ]אבשלום שדחק השעה ויצא ונתלה, וכל הנדחה מפני שעה שעה נדחית מפניו, מדרבה ורב יוסף. רב יוסף סיני, פירוש [בידו] גמר התלמוד כהלכה למשה מסיני, ר[בה עו]קר הרים, אי זה מהן קודם לשררה, [של]חו להו מארץ ישראל [סיני קודם שהכל צריכין למרי חטיא, כלו]מר הכל צריכין [למי שבידו משניות. ואפילו] הכי לא קביל עליה רב יוסף למיתב ברישא. מלך רבה כ"ב שנין ומית בר ארבעין

עין משפט נר מצוה

צג א טוש"ע או"ח סי' קנה סעיף א:

תורה אור השלם

1. עַמִּיאֵל הַשִּׁשִּׁי יִשָּׂשכָר הַשְּׁבִיעִי פְּעֻלְּתַי הַשְּׁמִינִי כִּי בֵרְכוֹ אֱלֹהִים: דברי הימים א כו ה
2. כָּל אֵלֶּה מִבְּנֵי עֹבֵד אֱדֹם הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וַאֲחֵיהֶם אִישׁ חַיִל בַּכֹּחַ לַעֲבֹדָה שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם לְעֹבֵד אֱדֹם: דברי הימים א כו ח
3. יַעַנְךָ יְיָ בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגֶּבְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: תהלים כ ב
4. וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: שמות יח יב
5. וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יֶתֶר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָּא וְאָשׁוּבָה אֶל אַחַי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם: שמות ד יח
6. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לֵךְ בְּשָׁלוֹם וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ חֶבְרוֹנָה: שמואל ב טו ט
7. וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה: בראשית טו טו
8. יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן: תהלים פד ח
9. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: ישעיהו נד יג
10. שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: תהלים קיט קסה
11. יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: תהלים קכב ז
12. לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: תהלים קכב ח
13. לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: תהלים קכב ט
14. יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: תהלים כט יא

רבינו נסים

תלמידי חכמים אין להם מנוחה. בגמרא דבני מערבא במסכת שביעית בפרק רביעי פירשו כי זו היגיעה שהן יגעין היא (משבחין) [שמשבחין] ומקלסין וגורסין בתורה כדאמרי' ר' יונה בשם ר' חייא בר אשי עתידין חברין להתיגע מבתי כנסיות לבתי מדרשות מאי טעמא דכתיב (תהלים פד) ילכו מחיל אל חיל:

סליקא לה להא מסכתא

רבינו חננאל (המשך)

שנין, אשתכח דמלך בר י"ח שנין. ועוד אמר ר' אבון, כל הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה, שנ' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם, וכי לפני האלהים אכלו והלא לפני משה אכלו, אלא ללמדך שכל הנהנה מסעודה שתלמיד חכמים שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. אמר ר' לוי הנפטר מן החי לא יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום [שהרי מצינו ליתרו חותן [משה שאמר לך לש]לום הלך והצליח, אבל דוד [שאמר] לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה. הנפטר מן המת לא יאמר לו לך ל[שלום אלא] לך בשלום, שנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. כל היוצא מן הכנסת ו[נכנס לבית] המדרש [ועוסק] בתורה עליו הכ[תוב אומר ילכו מחיל אל] חיל וג'. **ירושלמי:** תני [בשם רבי מאיר] אין אחד [מישראל] שאינו עושה מאה מצות בכל יום, קורא קרית שמע שחרית וערבית ומברך לפניהם ולאחריהם, בכל פעם ששותה מברך, עושה מצוה מברך, וכן היה אומר אין אחד מישראל שאין מצות מקיפות אותו, תפילין בראשו ובזרועו, מזוזה בימינו, ארבע ציציות בטליתו, הוא שדויד אומר שבע ביום הללתיך, ואומר חונה מלאך י"י סביב ליראיו ויחלצם.

סליק פ"ט וסליקא לה פי' ר"ח ממסכתא ברכות לפ"ש

SHAS MOZNAIM